Hukuk Bölümü 2013/1445 E. , 2013/1632 K.

- **TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN, 1163 SAYILI KOOPERATIFLER KANUNUNUN 90.MADDESI KAPSAMINDA**
  - UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNİN KURULUŞ VE İŞLEYİŞİ HAKKINDA KANUN (2247) Madde 10

"İçtihat Metni"

Davacı : Ö.D.

Davalı : Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Vekili : Av. A.P.

O L A Y : Davacı dava dilekçesinde özetle; ‘’Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliği Yönetim Kurulu Başkanlığı’na hitaben yazılan, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Kontrolörler Başkanlığında görev yapan Kontrolör Cezayir Demirci imzalı 13.04.2012 tarih ve KONT-27/2 sayılı yazıda; Makamın 06.04.2012 tarih ve B.12.0.TRG.0.13.00.01/101 sayılı oluru ile Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliği’nin denetiminin kendilerine verildiği ifade edilerek, 2007-2012 yılları arasındaki defter, belge ve dokümanlar bir liste halinde Yönetim Kurulu Başkanlığından talep edilmiştir. Yapılan denetim sonucunda, Bakanlık makamından alınan 08.08.2012 tarih ve B.l 2.0.TRG.01.20000.00.03/72 sayılı Olurun 3.paragrafında; 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 90. maddesi çerçevesinde Genel Müdürlük görevinden alınmam gerektiği belirtilmiş, 5. paragrafında ise; Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliğini 1 yıl içerisinde olağanüstü genel kurul toplantısının yapılması için gerekli tedbirlerin alınmasını teminen Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Teşkilatlanma Daire başkanı M.F.D., Koordinatör Z.O. ve Kontrolör H.A.’un Yönetim Kurulu Üyesi olarak görevlendirildiği belirtilmiştir. Görevlendirilen yeni Yönetim Kurulunca Merkez Birliğindeki Genel Müdürlük görevime son verildiği, 28.08.2012 tarihinde tarafıma tebellüğ ettirilmiştir.” demek suretiyle 08.08.2012 tarih 72 sayılı S.S.Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (Hay-Koop) Genel Müdürlüğü görevinden alınmasına dair işlemin iptali istemiyle idari yargı yerinde dava açmıştır.

Davalı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vekili süresi içerisinde sunduğu cevap dilekçesinde özetle, görev itirazında bulunmuştur.

Ankara 6.İdare Mahkemesi: 08.02.2013 gün ve E:2012/1662 sayı ile, davalı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vekilinin görev itirazının reddine karar vermiştir.

Davalı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vekilinin, adli yargı yararına olumlu görev uyuşmazlığı çıkartılması yolunda süresi içinde verdiği dilekçesi üzerine, dava dosyasının onaylı bir örneği Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı; ‘’…Davalı Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün, 1163 sayılı Koop. Kanununun 90.maddesinin tanıdığı yetkiye dayanarak davacının yönetim kurulu başkanı olduğu Kooperatifte denetim elemanları aracılığı ile yaptığı denetimde, Hay-Koop Yönetim Kurulu kararlarının usulüne uygun alınmamış olduğunun, Yönetim Kurulu başkanının tutuklanmış olması nedeni ile yönetim kurulunun toplanamadığı ve çalışamaz halde bulunduğunun tespit edilmesi üzerine, başkanın tedbiren görevden alınması ile kooperatifin bir yıl içinde genel kurulunu yapması ile yeni yönetimin belirlenmesi ve kooperatife ait işlerin takibi için Bakanlıktan belirlenen görevlilere yönetimin devredildiği işlemde, davacının görevden alınmasına dair işlemin hukuka aykırı bulunduğunu iddia ederek işlemin iptali istemi ile idare mahkemesinde dava açtığı anlaşılmaktadır.

Davaya konu Kooperatifin hukuki dayanağı, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ile bu Kanuna uygun olarak hazırlanan ilgili kooperatif tüzüğüdür. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 1.maddesine göre, Kooperatifler ortaklarının belirli ekonomik yararlarını ve özellikle meslek ve geçimlerine ilişkin gereksinimlerini karşılıklı yardım dayanışma yoluyla sağlayıp korumak amacıyla kurulan özel hukuk tüzel kişileridir. Bu açıdan, Anayasanın 135.maddesinde ifade edilen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından değildir. Kanunun ‘’Tüzel kişiliğin kazanılması ve sorumluluk” başlıklı 7. Maddesinde, ‘’Kooperatif ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır. Tescilden önce kooperatif namına işlem yapanlar bunlardan şahsen ve zincirleme olarak sorumludur.” ; Yönetim Kurulu: I- Ödevi ve üye sayısı başlıklı 55.maddesinde, Yönetim Kurulu, kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır. Hükmü yer almaktadır.

Kooperatifler Kanununun 98.maddesinde ki, ‘’Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır.” Hükmü uyarınca, Türk Ticaret Kanununun anonim ortaklarla ilgili hükümlerinin kooperatifler hakkında uygulanmasına dair yapılan atıf dikkate alındığında, yönetim kurulu üyeliğine seçilme ve yine yönetim kurulu üyeliğinin son bulması hakkındaki sorunların da Türk Ticaret Kanununa göre çözülmesi gerekmektedir.

Kooperatifler Kanununun ‘’Davaların Niteliği ve Muhakeme Usulü” başlıklı 99.maddesinde ise, ‘’Bu kanunda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır. Bu davalarda basit muhakeme usulü uygulanır.” hükmü ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun uygulanmasından kaynaklanan sorunların çözümünde adli yargı yerinin görevli olduğu anlaşılmaktadır.” demek suretiyle 2247 sayılı Kanunun 10. ve 13. Maddeleri gereğince, olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılmasına karar vermiştir.

İNCELEME VE GEREKÇE :

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü’nün, Serdar ÖZGÜLDÜR’ün Başkanlığında, Üyeler: Eyüp Sabri BAYDAR, Ali ÇOLAK, Sıddık YILDIZ, Nurdane TOPUZ, Sedat ÇELENLİOĞLU ve Ayhan AKARSU’nun katılımlarıyla yapılan 11.11.2013 günlü toplantısında:

I-İLK İNCELEME: Başvuru yazısı ve dava dosyası örneği üzerinde 2247 sayılı Yasa'nın 27.maddesi gereğince yapılan incelemeye göre, davalı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vekilinin anılan Yasanın 10/2.maddesinde öngörülen yönteme uygun olarak yaptığı görev itirazının reddedilmesi ve dahi 12/1.maddede belirtilen süre içinde başvuruda bulunması üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nca, davalı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı açısından 10.maddede öngörülen biçimde olumlu görev uyuşmazlığı çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Usule ilişkin herhangi bir noksanlık bulunmadığından görev uyuşmazlığının esasının incelenmesine oy birliği ile karar verildi.

II-ESASIN İNCELENMESİ: Raportör-Hakim Selim Şamil KAYNAK’ın, davanın çözümünde adli yargının görevli olduğu yolundaki raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; ilgili Başsavcılarca görevlendirilen Yargıtay Cumhuriyet Savcısı Mehmet BAYHAN ile Danıştay Savcısı Mehmet Ali GÜMÜŞ’ün davada adli yargının görevli olduğu yolundaki sözlü açıklamaları da dinlendikten sonra GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Dava, Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 90.maddesi kapsamında, davacının yönetim kurulu başkanı olduğu S.S. Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliğinde (Hay – Koop) denetim elemanları aracılığı ile yaptığı denetimde Yönetim Kurulu kararlarının usulüne uygun alınmamış olduğunun tespiti üzerine, Yönetim Kurulu başkanının tutuklanmış olması nedeni ile yönetim kurulunun toplanamadığı ve çalışamaz halde bulunduğunun tespit edilmesi üzerine, başkanın tedbiren görevden alınmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle alınmıştır.

Davaya konu olayda, S.S. Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliğinin hukuki dayanağı 1163 sayılı Kooperatifler Kanunudur. Kanunun 1.maddesinde; ''Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir.'' denilmek suretiyle kooperatifin tanımı yapılmış olup, buna göre kooperatiflerin ortaklarının belirli ekonomik yararlarını ve özellikle meslek ve geçimlerine ilişkin gereksinimlerini karşılıklı yardım ve dayanışma yoluyla sağlayıp korumak amacıyla kurulan özel hukuk tüzel kişileri oldukları ifade edilmiştir. Kanunun 2.maddesinde ise, ''Bir kooperatif en az 7 ortak tarafından imzalanacak ana sözleşme ile kurulur. Ana sözleşmedeki imzaların noterce onaylanması gerekir.'' denilmek suretiyle kooperatiflerin ne şekilde kuruldukları belirtilmiştir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 90.maddesinde ''Teftiş ve Denetleme'' düzenlenmiş olup, buna göre; ''İlgili bakanlık;kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin işlem ve hesaplarını ve varlıklarını müfettişlere, kooperatif kontrolörlerine veya denetim için görevlendirilecek olan personele denetlettirebilir.

Birinci fıkradaki teşekküller, denetim sonuçlarına göre ilgili bakanlıkça verilecek talimata uymak zorundadırlar. Yapılan denetimler sonucunda, kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin, Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin ve bunların iştiraklerinin yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilerinin, hukuka açıkça aykırı eylem ve işlemlerinin tespit edilmesi durumunda, ilgili Bakanlık, kamu yararı ve hizmet gerekleri dikkate alınarak gecikmesinde sakınca görülen hallerde ileride telafisi güç veya imkansız zararlara yol açılmasının engellenmesi amacıyla bu kişilerin görevlerine tedbiren son verebilir. Bu durumda ilgili Bakanlık, bir yıl içerisinde olağanüstü genel kurul toplantısının yapılması için gerekli tedbirleri alır.

Kooperatifler ve üst kuruluşlarına kredi veren kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve ilgili bakanlıklar; verilen kredilerin açılış gayesine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını, plan ve projesine uygunluğu, teknik özellikleri ve kalite açısından denetleyebilirler.

Kooperatiflerde ve üst kuruluşlarında görevli bulunanlar bu kuruluşlara ait mal, para ve para hükmündeki kağıtları ve gizli de olsa bunlarla ilgili defter ve belgeleri istenildiğinde müfettişlere, kooperatif kontrolörlerine, denetimle görevlendirilen personele ve kredi kuruluşlarının denetim görevlilerine göstermek, saymasına ve incelemesine yardımda bulunmak, istenilen bilgileri gerçeğe uygun ve eksiksiz olarak vermek ve doğru beyanda bulunmakla yükümlüdürler.

Birinci fıkradaki teşekküller, ilgili Bakanlıkça teşekküle ilişkin olarak istenilen her türlü bilgi, belge ve kayıtları, tanınan süre içinde tam olarak vermek zorundadır.'' denilmek suretiyle teftiş ve denetimlerin hangi usulde yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Anılan Kanunun 90. maddesinin ikinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının 2. cümlesinin Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine yapılan başvuru sonucunda, Anayasa Mahkemesi'nin E:2010/79, K:2012/9 sayılı, 19.1.2012 karar tarihli kararı ile, maddenin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğundan bahisle iptaline, üçüncü fıkrasının ikinci cümlesinin ise Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine karar verilmiştir. Anılan kararın gerekçesi incelendiğinde; Kooperatiflerin Anayasa'nın 48.maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen "özel teşebbüs" kapsamında değerlendirildiği, 90.maddede ilgili Bakanlığa verilen kooperatifleri denetleme ve hukuka aykırı eylem ve işlemlerin tespiti halinde kooperatif yöneticilerinin görevlerine tedbiren son verme yetkisinin, suiistimallerin önüne geçilmesi amacına dayalı olduğunun belirtildiği anlaşılmaktadır.

Kooperatifler Kanununun 98.maddesindeki, ''Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır.'' hükmü uyarınca, Türk Ticaret Kanununun anonim ortaklarla ilgili hükümlerinin kooperatifler hakkında uygulanmasına dair yapılan atıf dikkate alındığında, yönetim kurulu üyeliğine seçilme ve yine yönetim kurulu üyeliğinin son bulması hakkındaki sorunların da Türk Ticaret Kanununa göre çözülmesi gerekmektedir.

Kanunun 99.maddesinde ise; ''Bu kanunda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır.

Bu davalarda basit muhakeme usulü uygulanır.'' denilmiş olup, böylece 1163 sayılı Kooperatifler Kanunundan kaynaklanan hukuk davalarının tarafların mahiyetine bakılmaksızın ticari dava sayılacağı belirtilerek, bu davalarda ticari davalara bakmakla görevli mahkemelerin ve dolayısıyla Adli Yargı Mahkemelerinin görevli olduğu hususu ifade edilmiştir.

Anılan yasal düzenlemeler ışığında,1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında yasal olarak özel hukuk tüzel kişisi mahiyetinde olan S.S. Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliğinde yönetim kurulu başkanı olarak görev yapan davacının 1163 sayılı yasanın 90.maddesi uyarınca tedbiren görevinden alınmasına ilişkin işlemin, yine 1163 sayılı yasanın uygulanmasından kaynaklanan bir tasarruf olduğu sonucuna varıldığından; bu tasarrufun iptali istemiyle açılan davanın da adli yargı yerinde görülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, davanın görüm ve çözümünde Adli Yargı görevli olduğundan, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın başvurusunun kabulü ile, davalı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vekilinin görev itirazının Ankara 6.İdare Mahkemesince reddine ilişkin kararın kaldırılması gerekmiştir.

SONUÇ : Davanın çözümünde ADLİ YARGININ görevli olduğuna, bu nedenle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın, BAŞVURUSUNUN KABULÜ ile, davalı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vekilinin GÖREV İTİRAZININ REDDİNE İLİŞKİN Ankara 6. İdare Mahkemesi'nin 08.02.2013 gün ve E:2012/1662 sayılı KARARININ KALDIRILMASINA, 11.11.2013 gününde Üye Eyüp Sabri BAYDAR'ın KARŞI OYU ve OY ÇOKLUĞU İLE KESİN OLARAK karar verildi.

KARŞI OY YAZISI

Somut uyuşmazlıkta;

Davacının, Yönetim Kurulu Başkanı olduğu kooperatifteki görevine davalı idarece geçici olarak tedbiren son verilmesi üzerine davacı tarafından davalı idare aleyhine İdari Yargıda İşlemin İptali istemi ile dava açılmış,

Davalı İdarenin görev itirazının mahkemece reddi üzerine, davalı idarece Adli Yargı yararına olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılması sonucu sayın çoğunluk görüşü doğrultusu uyuşmazlığın çözümünde Adli Yargının görevli olduğuna karar verilmiştir.

Uyuşmazlıkta Adli Yargıyı görevli kabul eden sayın çoğunluk görüşüne katılamıyorum.

03.06.2010 gün ve 5983 sayılı yasanın 3. maddesi ile eklenen 1163 sayılı Kooperatifler Yasasının 90. maddesinde "İlgili bakanlığın, kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin işlem ve hesaplarını ve varlıklarını müfettişlere, kooperatif kontrolörlerine veya denetim için görevlendirilecek olan personele denetlettirebileceği, birinci fıkradaki teşekküllerin denetim sonuçlarına göre ilgili bakanlıkça verilecek talimata uymak zorunda oldukları, yapılan denetimler sonucunda kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin ve bunların iştiraklerinin yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilerinin, hukuka açıkça aykırı eylem ve işlemlerinin tesbit edilmesi durumunda ilgili bakanlığın kamu yararı ve hizmet gereklerini dikkate alarak gecikmesinde sakınca görülen hallerde ileride telafisi güç veya imkansız zararlara yol açılmasının engellenmesi amacıyla bu kişilerin görevlerine tedbiren son verebileceği, bu durumla ilgili bakanlığın bir yıl içerisinde olağanüstü genel kurulu toplantısı yapılması için gerekli tedbirleri alacağı" öngörülmüş,

1163 sayılı yasanın 99. maddesinde de " Bu kanundan doğan hukuk davalarının tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılacağı" düzenlenmiştir.

Kooperatif Yönetim Kurulu Başkanı olan davacının tedbiren görevine son verilmesi, kooperatif kontrolörlerinin yaptıkları denetim sonucu davalı idarenin "kamu yararı - hizmet gereği -gecikmesinde sakınca görülen haller - ileride telafisi güç veya imkansız zararlara yol açılmasının engellenmesi" kriterlerine dayandırılmıştır.

Kooperatif kontrolörleri, 1163 sayılı yasada belirtilen ilgili bakanlıkların memur statüsünde bulunmakta ve denetim görevi yapmaktadırlar.

Bakanlıklarda, devlet tüzel kişiliği içinde genel idare esaslarına göre kamu hizmeti yürüten kurumlardır.

Ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini korumak amacıyla kurulan ve T.C. Anayasanın 171. maddesine göre devletin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alması gereken kooperatiflerin, devlet tarafından denetiminin genel idare esaslarına göre yürütülen kamu hizmeti olduğu, bu denetimde görevli kontrolörlerinde TC Anayasanın 128.maddesinde belirtilen memurlar olduğu açıktır.

Ortakların serbest iradeleriyle kurulan, sürdürülen, özel hukuk tüzel kişiliğine sahip kooperatiflerin yönetimlerine, devlet memuru olan kontrolörlerin denetimleri sonucunda devlet tarafından "kamu yararı — hizmet gereği —gecikmesinde sakınca görülen haller — ileride telafisi güç veya imkansız zararlara yol açılmasının engellenmesi" gibi soyut kıstaslarla müdahale edilmesi idari bir tasarruf olup, idare aleyhine açılan iş bu davanın 2577 sayılı yasanın 2 ve 12. maddesi hükümleri gereğince idari yargı yerinde ^çözümlenmesi gerekmektedir.

Adli Yargının görevi, 1163 sayılı yasanın 90/2 maddesinde öngörülen "bakanlığın bir yıl içerisinde olağanüstü genel kurul toplantısının yapılması için gerekli tedbirleri alır" hükmü gereğince yapılacak olağanüstü genel kurul toplantısı sonucunda alınacak kararlara ilişkin başlayacaktır.

Kaldı ki, 1163 sayılı yasanın uygulanmasından doğan hukuk davalarının tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılacağına ilişkin 99. madde hükmü, 10.08.1969 tarihinde yürürlüğe girmiş olup bu tarih itibariyle 1163 sayılı yasa hükümlerine göre ticari dava sayılan uyuşmazlıklar kooperatif üyeleri ile yetkili organlar arasındaki uyuşmazlıklardır.

Oysa eldeki davanın dayanağı 1163 sayılı yasaya 03.06.2010 tarihinde yapılan değişiklikle 90. madde eklenmiş olup 5983 sayılı yasa ile getirilen, devlete ve memurlarına geniş yetkiler tanıyan değişiklik sonucu idarece verilen kararların 1163 sayılı yasanın 99. maddesi kapsamında bulunduğunun kabulü mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle davanın çözümünde İdari Yargının görevli olduğuna karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde Adli Yargıyı görevli kabul eden sayın çoğunluk görüşüne karşıyım.

Üye

Eyüp Sabri BAYDAR